

Οι προϋποθέσεις υπαγωγής στο Ν. 3869/2010 για τη ρύθμιση οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων

Σοφία Κατσούλα, Αθανασία Παπαγιαννοπούλου,
Προπτυχιακές φοιτήτριες,
Τμήμα Νομικής, Ευρωπαϊκό Παν/μιο Κύπρου.

Με την εισαγωγή του Ν. 3869/2010 δόθηκε η δυνατότητα στα φυσικά πρόσωπα που στερούνται πτωχευτικής ικανότητας να επιτύχουν τη ρύθμιση των οφειλών τους. Στο παρόν άρθρο αναλύονται οι προϋποθέσεις υπαγωγής στις ευνοϊκές ρυθμίσεις του νόμου (ιδιότητα ενός προσώπου ως φυσικού χωρίς πτωχευτική ικανότητα, η περιέλευση του σε κατάσταση μόνιμης αδυναμίας πληρωμής ληξιπρόθεσμων χρεών, ανυπαρξία δόλου μη δολιότητάς του ως προς την κατάσταση αυτή), καθώς και οι περιπτώσεις οφειλών των οποίων αποκλείεται η υπαγωγή στο νόμο, όπως αυτές προβλέπονται στο άρθρο 1 § 4. Τέλος, εξετάζεται η σημασία της άπαξ υπαγωγής στη ρύθμιση και της άπαξ χορήγησης απαλλαγής.

Με την εισαγωγή του Ν. 3869/2010 δόθηκε, κατά το πρότυπο ξένων νομοθεσιών, η δυνατότητα και στα φυσικά πρόσωπα που στερούνται πτωχευτικής ικανότητας να επιτύχουν τη ρύθμιση των οφειλών τους με τελικό σκοπό την απαλλαγή από αυτές. Αφορμή για την εισαγωγή του νόμου υπήρξε η οικονομική κρίση που πλήττει τον Έλληνα ιδιώτη, και φαίνεται να έχει μόνιμο χαρακτήρα. Έτσι λοιπόν, σκοπός του νόμου είναι η αντιμετώπιση της υπερχρέωσης. Το αρ. 1⁽¹⁾ καθορίζοντας το πεδίο εφαρμογής του νόμου, εξειδικεύει τις επιμέρους απαραίτητες προϋποθέσεις για την υπαγωγή του σε αυτόν.

Οι προβλεπόμενες στο νόμο προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται προκειμένου ένα πρόσωπο να μπορεί να υπαχθεί σε αυτόν, αναφέρονται στο αρ.1 §1. Οι προϋποθέσεις αυτές είναι η ιδιότητα ενός προσώπου ως φυσικού χωρίς πτωχευτική ικανότητα, η περιέλευση του σε κατάσταση μόνιμης αδυναμίας πληρωμής ληξιπρόθεσμων χρεών, καθώς επίσης και η ανυπαρξία δόλου ως προς την κατάσταση αυτή. Για τη διάγνωση της δυνατότητας υπαγωγής στο νόμο, εκτός από τις παραπάνω προϋποθέσεις του αρ. 1 §1, θα πρέπει να εξετασθεί και η επόμενη

παράγραφος, που προβλέπει τις εξαιρέσεις από τη διαδικασία ρύθμισης.

Οι μη υπαγόμενες στο νόμο οφειλές απαριθμούνται περιοριστικά σε αυτόν και είναι: « α) όσες έχουν αναληφθεί το τελευταίο έτος πριν την υποβολή της αίτησης για την έναρξη της διαδικασίας της παραγράφου 1 του άρθρου 4 είτε β) όσες προέκυψαν από αδικοπραξία που διαπράχθηκε με δόλο, από διοικητικά πρόστιμα, χρηματικές ποινές κ.α είτε γ) όσες προέκυψαν από χορήγηση δανείων από Φορείς Κοινωνικής Ασφάλισης, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 15 και 16[.]» Κρίνεται σκόπιμο να τονισθεί ότι παρά τον αποκλεισμό της εφαρμογής του Ν. 3869/2010 στις οφειλές της §2 του αρ.1 . δεν αποκλείεται η ρύθμιση των οφειλών αυτών από ειδική νομοθεσία εκτός του πλαισίου του Ν. 3869/2010⁽²⁾.

Πιο συγκεκριμένα, η α' περίπτωση, που αφορά το χρόνο υποβολής της αίτησης, προβλέφθηκε αφενός για να αποκλεισθεί κάθε πιθανότητα συμπαγνίας του οφειλέτη με εικονικούς πιστωτές της ύστατης ώρας, αφετέρου για να δοθεί προβάδισμα στην ικανοποίηση παλαιότερων απαιτήσεων δανειστών. Επί της ουσίας η εξαίρεση προβλέφθηκε για λόγους ευνοίας προς τους παλαιότερους πιστωτές.

"Οι προϋποθέσεις είναι η ιδιότητα ενός προσώπου ως φυσικού χωρίς πτωχευτική ικανότητα, η περιέλευση του σε κατάσταση μόνιμης αδυναμίας πληρωμής ληξιπρόθεσμων χρεών, καθώς επίσης και η ανυπαρξία δόλου ως προς την κατάσταση αυτή."

Αντιθέτως, οι εξαιρέσεις των περιπτώσεων β' και γ' προβλέφθηκαν υπέρ των εξαιρούμενων πιστωτών με απώτερο σκοπό να μπορούν αυτοί να επιδιώξουν την ικανοποίησή τους με κάθε μέσο. Σημαντικό είναι να τονισθεί πως σε κάθε περίπτωση, οι οφειλές αυτές θα πρέπει να είναι μόνο χρηματικές ή έστω αποτιμητές σε χρήμα. Τέλος στο αρ. 1 § 3 προβλέφθηκε η άπαξ απαλλαγή από τις οφειλές ενός υπερχρεωμένου φυσικού προσώπου. Στην διάταξη αυτή διακρίνεται για ακόμα μια φορά ότι η ratio του νόμου είναι πως δεν πρέπει να ωφελείται από τη ρύθμιση ο μη συνετός οφειλέτης, αλλά αυτός που θέλει πράγματι να επανενταχθεί στην οικονομική και κοινωνική ζωή⁽³⁾.

Λιολούθως, θα εξετασθούν τόσο οι θετικές όσο και οι αρνητικές προϋποθέσεις (κωλύματα) για την υπαγωγή στις ευνοϊκές ρυθμίσεις του εν λόγω νόμου.

I. Υπαγόμενες στο νόμο οφειλές

A. Φυσικά πρόσωπα που δεν έχουν πτωχευτική ικανότητα

Δυνατότητα υπαγωγής στο Ν. 3869/2010 έχουν μόνο φυσικά πρόσωπα χωρίς πτωχευτική ικανότητα, υπό την προϋπόθεση ότι δεν πληρούνται κάποια αρνητική προϋπόθεση υπαγωγής. Συνεπώς νομιμοποιούνται τόσο ενήλικοι, όσο ανήλικοι και δικαστικώς συμπαράστατοι, εκπροσωπούμενοι από γονέα, επίτροπο ή δικαστικό συμπαραστάτη αντίστοιχα. Στη ρύθμιση μπορούν να υπαχθούν και αλλοδαποί υπό την προϋπόθεση πως έχουν την κατοικία ή τη συνήθη διαμονή τους στην Ελλάδα κατά το χρόνο υποβολής της αίτησης βάσει του άρθρου 4§1, με τον τρόπο δημιουργίας των χρεών να μη διαδραματίζει κανένα ρόλο⁽⁴⁾.

Από τη διατύπωση του νόμου προκύπτει ότι τα νομικά πρόσωπα αποκλείονται άνευ ετέρου από τη ρύθμιση, όπως συμβαίνει με τα σωματεία, την αστική εταιρεία με νομική προσωπικότητα, τις προσωπικές και κεφαλαιουχικές εταιρείες,

την ΙΚΕ, τα ιδρύματα και τους αστικούς, αγροτικούς και οικοδομικούς συνεταιρισμούς. Αυτό δεν σημαίνει όμως πως τα μετέχοντα σε νομικό πρόσωπο φυσικά πρόσωπα υπό την ιδιότητα μέλους ή διοικούντος αποκλείονται επίσης από τη ρύθμιση⁽⁵⁾, εκτός αν συντρέχουν οι προϋποθέσεις για την άρση αυτοτέλειας της νομικής προσωπικότητας (οπότε θεωρείται ότι έχουν πτωχευτική ικανότητα) ή αν πρόκειται για ομόρρυθμο εταίρο ΟΕ ή ΕΕ, των οποίων ο πραγματικός σκοπός είναι η άσκηση εμπορικής δραστηριότητας, ή αν τα πρόσωπα αυτά διενεργούν στο όνομα τους και για δικό τους λογαριασμό εμπορικές πράξεις. Παράλληλα υποστηρίζεται⁽⁶⁾ πως μπορούν να υπαχθούν οι ενώσεις προσώπων και οι αστικές εταιρείες χωρίς νομική προσωπικότητα, καθώς δεν αποτελούν αυθύπαρκτα νομικά πρόσωπα.

Είναι σαφές πως ο Έλληνας νομοθέτης, λαμβάνοντας ως προσδιοριστική για το χρέος βάση το πρόσωπο, εξάρτησε την υπαγωγή στη ρύθμιση από την απουσία πτωχευτικής ικανότητας και συνεπώς την ιδιότητα του προσώπου ως φυσικού μη μετέρχοντος εμπορία (άρθ. 2 §1 ΠτΚ) κατά τον κρίσιμο χρόνο υποβολής της αίτησης. Η εμπορική ή μη προέλευση του χρέους δε διαδραματίζει σημαίνοντα ρόλο. Τα πρόσωπα που ασκούν ευκαιριακά εμπορική δραστηριότητα (εφόσον αυτή δεν τους προσδίδει την εμπορική ιδιότητα) μπορούν να υπαχθούν στο νόμο⁽⁷⁾.

Σύμφωνα με το άρθρο 1 ΒΔ του 1835 για την απόκτηση εμπορικής ιδιότητας απαιτείται η κατά σύνηθες επάγγελμα άσκηση εμπορικών πράξεων. Προϋποθέσεις στοιχειοθέτησης της έννοιας του επαγγέλματος του εμπόρου είναι επομένως πρώτον η επίτευξη του σκοπού του βιοπορισμού και δεύτερον η επαναληπτικότητα των εμπορικών πράξεων. Παρά ταύτα δεν απαιτείται η εμπορική δραστηριότητα να αποτελεί το κύριο επάγγελμα του προσώπου, αλλά αρκεί η επανάληψη της κατά τρόπο συστηματικό, χωρίς όμως να απαιτείται και η αδιάκοπη άσκηση της⁽⁸⁾. Οι πράξεις μπορεί να είναι αντικειμενικά εμπορικές ως υπαγόμενες

"Η εμπορική ή μη προέλευση του χρέους δε διαδραματίζει σημαίνοντα ρόλο. Τα πρόσωπα που ασκούν ευκαιριακά εμπορική δραστηριότητα (εφόσον αυτή δεν τους προσδίδει την εμπορική ιδιότητα) μπορούν να υπαχθούν στο νόμο"

στην περιοριστική απαρίθμηση του άρθρου 2 ΒΔ του 1835 περί αρμοδιότητος εμποροδικείων. Μπορεί επίσης να καθίστανται αντικειμενικά εμπορικές, ως παρακολουθηματικές κάποιας άλλης κύριας εμπορικής πράξης ή κατά αναλογία εμπορικές. Στην τελευταία αυτή κατηγορία η εμπορικότητα προσδίδεται όταν συντρέχουν κριτήρια όπως η ύπαρξη διαμεσολάβησης, η ανάληψη κινδύνου, η επιδίωξη κέρδους και η οικονομικά σημαντική δράση σε αγορά. Ως εκ τούτου ως έμπορος χαρακτηρίζεται τόσο εκείνος που διατηρεί λ.χ. μια επιχείρηση δημοσίων θεαμάτων π.χ. κινηματογράφο, όσο και εκείνος που κατ' εκμετάλλευση της οικονομικής πίστης που του προσδίδει το όνομα του παρέχει εγγυήσεις κατ' επάγγελμα αποκομίζοντας κέρδος και λαμβάνοντας τον συναφή οικονομικό κίνδυνο⁽⁹⁾.

Παρά ταύτα, από την υπαγωγή στη ρύθμιση δεν εξαιρούνται οι μικρέμποροι, καθώς δεν χαρακτηρίζονται ως έμποροι, διότι παρά το γεγονός πως διενεργούν αντικειμενικά εμπορικές πράξεις, το κέρδος που αποκομίζουν αποτελεί βασικά αμοιβή του σωματικού μόχθου τους και όχι το προϊόν επιχειρηματικού κινδύνου⁽¹⁰⁾.

Στην ρύθμιση επίσης υπάγονται τόσο φυσικά πρόσωπα που διενεργούν πράξεις σχετικές με ακίνητα -υπό την προϋπόθεση ότι η επιχειρούμενη πράξη δεν είναι πρωτότυπα (π.χ. μεσιτεία) ή παράγωγα εμπορική⁽¹¹⁾ - όσο και όσοι ασκούν ελευθέρια επαγγέλματα, καθώς και οι δύο αυτές περιπτώσεις εξαιρούνται της εμπορίας. Διαφορετική ωστόσο είναι η περίπτωση στην οποία ένα πρόσωπο ασκεί εμπορία παρά το γεγονός ότι υπάρχει ασυμβίβαστο, καθώς εν προκειμένω η ύπαρξη ασυμβίβαστου και η παραβίαση του επιφέρει κυρίως πειθαρχικές κυρώσεις, αλλά προδήλως δεν ανατρέπει την άσκηση εμπορίας. Ομοίως στις περιπτώσεις όπου κάποιος ασκεί διττή δραστηριότητα, κρίσιμο είναι το ποιά δραστηριότητα υπερισχύει⁽¹²⁾.

Ιδιαίτερη είναι πάντως η περίπτωση του μη

αποκατασταθέντος εμπόρου που έχει πτωχεύσει. Εν προκειμένω, καθότι βάσει πάγιας νομολογίας ο πτωχός που δεν έχει αποκατασταθεί δεν αποκτά εμπορική ιδιότητα, μπορεί να υπαχθεί στο ν. 3869/2010, υπό την αυτονόητη πάντα προϋπόθεση πως τα νέα χρέη δεν αποκτήθηκαν από την άσκηση εμπορικής δραστηριότητας⁽¹³⁾.

Κρίσιμος χρόνος για τη διαπίστωση της ύπαρξης ή απουσίας της εμπορικής ιδιότητας είναι ο χρόνος υποβολής της αίτησης⁽¹⁴⁾. Καθίσταται λοιπόν σαφές πως το φυσικό πρόσωπο που ήταν έμπορος, αλλά απώλεσε την εμπορική του ιδιότητα σε χρόνο προγενέστερο της αίτησης μπορεί να υπαχθεί στη διαδικασία⁽¹⁵⁾. Όμοια αντιμετωπίζεται όμως και η αντίστροφη περίπτωση, όταν η εμπορική ιδιότητα αποκτήθηκε μεταγενέστερα της χρονικής στιγμής της αιτήσεως, ακόμα και μεταξύ αυτής και διεξαγωγής της συζήτησεως⁽¹⁶⁾.

Β. Μόνιμη και γενική αδυναμία πληρωμής ληξιπρόθεσμων χρηματικών οφειλών

Η απουσία όμως της εμπορικής ιδιότητας δεν αποτελεί τη μοναδική προϋπόθεση υπαγωγής στην εν λόγω ρύθμιση. Προαπαιτούμενη είναι και η περιέλευση σε μόνιμη αδυναμία πληρωμών. Ως τέτοια νοείται η κατάσταση κατά την οποία ο οφειλέτης αδυνατεί να καλύψει τις υποχρεώσεις του, λαμβανομένων υπόψη των ιδιαίτερων συνθηκών, δηλαδή των εσόδων του, είτε τρεχόντων είτε αναμενόμενων στο προσεχές διάστημα και της υπόλοιπης οικονομικής του κατάστασης⁽¹⁷⁾. Συνεπώς, η αδυναμία δεν πρέπει να οφείλεται σε κάποια παροδική αιτία, αλλά σε αίτια τα οποία οδηγούν σε αδυναμία για απροσδιόριστο χρονικό διάστημα, η οποία μπορεί να δικαιολογήσει το χαρακτηρισμό «μόνιμη». Ως εκ τούτου συνήθως ως μόνιμη αδυναμία νοείται η έλλειψη ρευστότητας, ούτως ώστε ο οφειλέτης να αδυνατεί να ανταποκριθεί στα χρέη του. Εξάλλου, η ύπαρξη ακίνητης ή άλλης περιουσίας δεν επαρκεί για να αρθεί η

"η αδυναμία δεν πρέπει να οφείλεται σε κάποια παροδική αιτία, αλλά σε αίτια τα οποία οδηγούν σε αδυναμία για απροσδιόριστο χρονικό διάστημα, η οποία μπορεί να δικαιολογήσει το χαρακτηρισμό «μόνιμη»."

προϋπόθεση της μονιμότητας, ειδικά αν ληφθεί υπόψη η διάταξη του αρ. 9, που προβλέπει τη διαδικασία ρευστοποίησης περιουσίας από εκκαθαριστή, αλλά και στην υποθετική περίπτωση ανυπαρξίας του τελευταίου, αν ληφθούν υπόψη οι παρούσες οικονομικές συνθήκες και η συνακόλουθη αδυναμία ρευστοποίησης της⁽¹⁸⁾.

Παρότι όμως δεν αναφέρεται στο νόμο απαιτείται η αδυναμία πληρωμής, εκτός από μόνιμη, να είναι και ολική, προϋπόθεση που προκύπτει από το πνεύμα και τη λειτουργία της διαδικασίας του εν λόγω νόμου. Η γενική αυτή αδυναμία δεν πρέπει όμως να συγχέεται με αυτή του αρ. 1 ΠτΚ, καθότι έχει διαφορετική σημασία ως προς το ρόλο της στις δύο διαδικασίες⁽¹⁹⁾. Στον εν λόγω νόμο, ως ολική χαρακτηρίζεται η αδυναμία που αφορά όλο το φάσμα των οφειλών του αιτούντος⁽²⁰⁾ και κρίσιμο στοιχείο για τον προσδιορισμό της είναι το αν ο οφειλέτης εκπληρώνει γενικά και κατά κύριο λόγο τις υποχρεώσεις του ή όχι, κατά τις αντιλήψεις των συναλλαγών. Μάλιστα η αδυναμία αυτή υποστηρίζεται⁽²¹⁾ πως δεν απαιτείται να αφορά το σύνολο των χρεών και τη συνακόλουθη παύση εξυπηρέτησης καθενός εξ αυτών, αλλά τονίζεται στη νομολογία⁽²²⁾ πως υφίσταται και στην περίπτωση καταβολής μερικών μόνο χρεών, όταν κάτι τέτοιο βασίζεται σε αδυναμία αποπληρωμής του συνόλου τους. Θεωρητικά, ακόμα και η αδυναμία πληρωμής ενός μόνου χρέους, αν το τελευταίο είναι σοβαρό, μπορεί να υποδηλώσει τη γενικότητα της αδυναμίας. Όμως και στην περίπτωση που ο οφειλέτης κατορθώνει να αποπληρώνει τα χρέη του, αν κάτι τέτοιο γίνεται εις βάρος της εξυπηρέτησης των στοιχειωδών βιοτικών του αναγκών, τότε θεωρείται υπάρχουσα η προϋπόθεση της μόνιμης και ολικής αδυναμίας πληρωμής. Μια τέτοια ερμηνεία βασίζεται στο σκοπό και το γράμμα του νόμου, ο οποίος σε κάθε περίπτωση προτάσσει την ανθρωπινή αξιοπρέπεια και την επιβίωση του οφειλέτη⁽²³⁾.

Πάντως, καθότι η ύπαρξη της μονιμότητας

αποτελεί πραγματικό ζήτημα, συνιστά στοιχείο του ορισμένου της αίτησης προς το δικαστήριο. Μάλιστα, απαιτείται, κατά μία άποψη, η επίκληση εκείνων των πραγματικών περιστατικών, σχετικών με τους όρους περιέλευσης σε αδυναμία, που καθιστούν ορισμένο τον ισχυρισμό και παραδεκτή την αίτηση⁽²⁴⁾. Άλλη όμως άποψη δέχεται πως από τις διατάξεις του νόμου δεν φαίνεται να απαιτείται ειδική αναφορά σε αυτά τα πραγματικά περιστατικά, τα οποία αποτελούν ζήτημα απόδειξης⁽²⁵⁾.

Η προαναφερθείσα αδυναμία πρέπει να αφορά μόνο χρέη που έχουν ως αντικείμενο χρηματικές απαιτήσεις, γεννημένες και επιδιώξιμες. Οι απαιτήσεις αυτές πρέπει περαιτέρω, να είναι ληξιπρόθεσμες. Το ληξιπρόθεσμο κρίνεται κατά την ΑΚ 323. Ως εκ τούτου, χαρακτηρίζονται ως ληξιπρόθεσμες όταν έχει επέλθει ο χρόνος κατά τον οποίο υποχρεούνται ο οφειλέτης προς εκπλήρωση, χρόνος ο οποίος καθορίζεται είτε από τη δικαιοπραξία, είτε από τις περιστάσεις είτε από τη φύση της ενοχικής σχέσης. Δεν καθορίζεται όμως αν τα χρέη πρέπει να είναι και απαιτητά, δηλαδή αν θα πρέπει το ληξιπρόθεσμο να συνοδεύεται και από αδυναμία πρότασης αναβλητικών ενστάσεων από πλευράς του οφειλέτη. Κατά την κρατούσα άποψη αρκεί μόνο η ύπαρξη της ένστασης και δεν απαιτείται οπωσδήποτε και η προβολή της⁽²⁶⁾. Βάσει των ανωτέρω συνάγεται πως δεν πληρούνται η προϋπόθεση αυτή στην περίπτωση απαιτήσεων υπό αίρεση ή υπό προθεσμία, πριν πληρωθεί η αίρεση ή επέλθει η προθεσμία, ή αν βρίσκονται σε παράταση πληρωμής⁽²⁷⁾.

Μετά την τροποποίηση του αρ. 1 §1 με το αρ. 85 ν.3996/2011 και την αντικατάσταση των λέξεων «των οφειλών αυτών» με τη διατύπωση «των οφειλών τους» κατέστη σαφές πως το ληξιπρόθεσμο δεν απαιτείται να καταλαμβάνει το σύνολο των υπαγομένων στη ρύθμιση χρηματικών οφειλών. Βέβαια καθότι αποτελεί ρητή προϋπόθεση εκκίνησης της διαδικασίας, απαιτείται τουλάχιστον μία απαίτηση να είναι

"Η προαναφερθείσα αδυναμία πρέπει να αφορά μόνο χρέη που έχουν ως αντικείμενο χρηματικές απαιτήσεις, γεννημένες και επιδιώξιμες. Οι απαιτήσεις αυτές πρέπει περαιτέρω, να είναι ληξιπρόθεσμες."

ληξιπρόθεσμη ήδη από την κατάθεση της αίτησης και όχι από τη μεταγενέστερη συζήτηση στο ακροατήριο. Αυτό δεν προκύπτει μόνο από το γράμμα του νόμου, αλλά και από το πνεύμα του. Πιο συγκεκριμένα, στόχος του νομοθέτη είναι η ρύθμιση όλων των χρεών του οφειλέτη και όχι μόνο των ληξιπρόθεσμων. Ο περιορισμός στην αντίθετη περίπτωση θα ήταν παράλογος αν ληφθεί υπόψη πως εκ των πραγμάτων συνήθως η μόνιμη αδυναμία πληρωμών σε κάποιες ληξιπρόθεσμες απαιτήσεις θα έχει ως επακόλουθο την αδυναμία πληρωμών και στις λοιπές μη ληξιπρόθεσμες. Επιπλέον, οι ίδιοι οι πιστωτές δεν θα προστατεύονταν καθώς η ικανοποίηση μόνο αυτών που έχουν ληξιπρόθεσμες απαιτήσεις θα τους έφερνε σε προνομιακή θέση έναντι αυτών των οποίων οι απαιτήσεις δεν έχουν καταστεί ακόμη ληξιπρόθεσμες. Εξάλλου, η θέση αυτή ενισχύεται και από το γεγονός ότι το τελευταίο εδάφιο της τρίτης παραγράφου του αρ. 3 αναφέρει ότι και οι λοιπές απαιτήσεις θεωρούνται κατά πλάσμα δικαίου ληξιπρόθεσμες⁽²⁸⁾.

Ως εκ τούτου, για την υπαγωγή στη ρύθμιση απαιτείται κατά βάση ο συνδυασμός των ληξιπρόθεσμων απαιτήσεων με εκείνες τις πραγματικές συνθήκες που περιάγουν τον οφειλέτη σε μόνιμη και ολική αδυναμία πληρωμής τους.

Όπως προαναφέρθηκε, από τη διατύπωση του άρθρου, απαιτείται το ληξιπρόθεσμο των απαιτήσεων να υπάρχει ήδη από τη στιγμή της κατάθεσης της αίτησης. Ζήτημα όμως ανακύπτει στην περίπτωση που ο οφειλέτης εξέλθει της αδυναμίας πληρωμών μετά τη ρύθμιση των χρεών του. Σε αυτή την περίπτωση, εάν η έξοδος χαρακτηρίζεται από μονιμότητα, υπό την έννοια ότι τα νέα έσοδα του είναι επαρκή και σταθερά, τότε ο ίδιος ή οι πιστωτές του μπορούν να αιτηθούν την ανάκληση της απόφασης υπαγωγής του στο νόμο σύμφωνα με το άρθρο 758 ΚΠολΔ⁽²⁹⁾.

Γ. Μη δολιότητα

Παρά το γεγονός ότι κατά τον Πτωχευτικό Κώδικα η αιτία περιέλευσης του οφειλέτη σε αδυναμία πληρωμών είναι αδιάφορη, για την υπαγωγή στη ρύθμιση του Ν. 3869/2010 αποτελεί ίσως το κομβικότερο σημείο του νόμου. Γι' αυτό ο νομοθέτης προϋποθέτει ο οφειλέτης να έχει περιέλθει σε μόνιμη και ολική αδυναμία ληξιπρόθεσμων χρηματικών οφειλών «χωρίς δόλο», ούτως ώστε να μπορεί να υπαχθεί στη ρύθμιση.

Η έννοια του δόλου κατά την ΑΚ 330 περιλαμβάνει τόσο τον άμεσο δόλο, όσο και τον ενδεχόμενο. Δηλαδή, τόσο εκείνη την ψυχική στάση του οφειλέτη κατά την οποία θέλει και επιδιώκει την παραγωγή ενός αποτελέσματος ή που δεν το επιδιώκει αλλά το προβλέπει ως αναγκαία συνέπεια (άμεσος δόλος), όσο και εκείνη κατά την οποία προβλέπει ως δυνατό ένα αποτέλεσμα και το αποδέχεται χωρίς να λαμβάνει αντίμετρα για να το αποφύγει (ενδεχόμενος δόλος). Βάσει αυτών ο οφειλέτης που δρα με τέτοιο τρόπο δεν δικαιούται να υπαχθεί στη ρύθμιση⁽³⁰⁾.

Στην περίπτωση όμως που ο οφειλέτης με αμέλεια περιήλθε σε αυτή την κατάσταση, δικαιούται να υπαχθεί. Πιο συγκεκριμένα, κατά την ΑΚ 330, αμέλεια υπάρχει όταν το πρόσωπο δεν δρα βάσει της επιμέλειας του μέσου εκπρόσωπου του συναλλακτικού του κύκλου⁽³¹⁾. Δεδομένου επομένως του ότι η αμέλεια μπορεί να είναι οποιασδήποτε διαβάθμισης ή φύσης, γίνεται δεκτό από τη νομολογία ότι ο οφειλέτης δύναται να υπαχθεί ακόμα και στην περίπτωση ενσυνείδητης αμέλειας⁽³²⁾. Δηλαδή στην περίπτωση εκείνη που προέβλεψε πως είναι δυνατό να επέλθει ένα αποτέλεσμα, αλλά δεν το αποδέχθηκε και ελπίζει πως δεν θα επέλθει, λόγω πιθανολογούμενης επέλευσης ευνοϊκών προς αυτόν συνθηκών. Το γεγονός αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία στην ιδιάζουσα περίπτωση που ο δικαστής θα πρέπει να διακρίνει ανάμεσα σε ενδεχόμενο δόλο ή ενσυνείδητη αμέλεια, κάτι που εν τέλει σημαίνει πως η οποιαδήποτε

"Στην περίπτωση όμως που ο οφειλέτης με αμέλεια περιήλθε σε αυτή την κατάσταση, δικαιούται να υπαχθεί."

μορφή δόλου πρέπει να καταφάσκειται με πλήρη διικανική πεποίθηση⁽³³⁾.

Η συμπεριφορά που θεμελιώνει τη δολιότητα μπορεί να είναι είτε αρχική, δηλαδή εφόσον κατά την ανάληψη του χρέους ο οφειλέτης γνώριζε ότι δε θα ήταν σε θέση να το αποπληρώσει, είτε επιγενόμενη, δηλαδή με την εκδήλωση μιας συμπεριφοράς που δεν ενισχύει ή χειροτερεύει εν γνώσει του την οικονομική του κατάσταση⁽³⁴⁾. Παρότι η γραμματική διατύπωση φαίνεται να οδηγεί στην παραδοχή από μερικούς ότι κρίσιμος είναι ο μεταγενέστερος δόλος, πρέπει και τα δύο είδη χρονικά οριοθετημένων δόλων να αντιμετωπίζονται ομοίως. Ουσιαστικά, κρίσιμότερο όλων είναι το περιεχόμενο του δόλου και όχι ο χρόνος που εκδηλώθηκε⁽³⁵⁾. Δηλαδή, το αν αυτός κατευθύνεται στην πρόκληση μόνιμης αδυναμίας πληρωμών.

Παρά ταύτα, αξιόλογη μερίδα της νομολογίας δέχεται κατά κανόνα μόνο τη μεταγενέστερη εμφάνιση του δόλου, καθότι για τη θεμελίωση του αρχικού αξίωμε προϋποθέσεις στο πρόσωπο του οφειλέτη που δύσκολα μπορούσαν να συντρέξουν⁽³⁶⁾. Σύμφωνα με άλλη άποψη, που επίσης ακολουθείται από αξιόλογη μερίδα της νομολογίας⁽³⁷⁾, η συμπεριφορά του οφειλέτη χαρακτηρίζεται ως δόλια στην περίπτωση που αυτός με τις πράξεις ή τις παραλείψεις του είτε επιδιώκει την αδυναμία πληρωμών, είτε την προβλέπει και την αποδέχεται. Δηλαδή, πρόκειται για εκείνον τον οφειλέτη που καρπύεται οφέλη από την υπερχρέωση του με την απόκτηση κινητών ή ακινήτων, ο οποίος όμως είτε γνώριζε κατά την ανάληψη των χρεών ότι είναι αμφίβολη η εξυπηρέτηση τους, είτε από δική του υπαιτιότητα βρέθηκε μεταγενέστερα σε κατάσταση αδυναμίας πληρωμών⁽³⁸⁾.

Όμως, σε αμφότερες περιπτώσεις παρουσιάζεται το πρόβλημα διαπίστωσης της συνδρομής της εν λόγω προϋπόθεσης, καθότι στο Ν. 3869/2010 δεν υπάρχει κάποια διάταξη που να υποχρεώνει τον οφειλέτη να αναφερθεί στα αίτια της επικαλούμενης μόνιμης

αδυναμίας του⁽³⁹⁾. Αναφορικά με το πρόβλημα αυτό έχει διατυπωθεί η άποψη⁽⁴⁰⁾ πως μπορεί να παρασχεθεί βοήθεια μέσω της διάταξης του αρ. 6 §1 ΕΣΔΑ, η οποία πρέπει να ερμηνευθεί πως εγγυάται την ύπαρξη μιας δίκαιης ισορροπίας μεταξύ των μερών στην αστική δίκη και συνακόλουθα ότι ο οφειλέτης υποχρεούται να αναφέρει στην αίτηση του, ή το αργότερο κατά τη μέρα της συζήτησεως της υποθέσεως, τα αίτια που τον οδήγησαν στη μόνιμη αδυναμία ή να εκθέσει την εξέλιξη της εισοδηματικής του κατάστασης από το χρόνο αναλήψεως των χρεών και μέχρι την κατάθεση της αίτησης του προς ρύθμιση των τελευταίων.

Εξάλλου, κρίνεται πως θα ήταν επικίνδυνη μια γενίκευση της κρίσης πως όποιος λάμβανε δάνεια κατά την εποχή που προηγήθηκε της οικονομικής κρίσης, ενεργούσε με έστω και ενδεχόμενο δόλο. Και αυτό διότι μια τέτοια γενίκευση θα καταργούσε αυτόματα το σκοπό της ψήφισης του εν λόγω νόμου, όπως αυτός καταγράφεται στην αιτιολογική του έκθεση, και την ίδια την ύπαρξη της οικονομικής κρίσης στη χώρα⁽⁴¹⁾.

Ιδιαίτερη σημασία έχει το ζήτημα του δόλου στις περιπτώσεις μείωσης της περιουσίας του οφειλέτη μέσω μεταβίβασης εμπράγματος δικαιώματός του επί ακινήτου εντός της τελευταίας τριετίας πριν την υποβολή της αίτησης του άρθρου 4 § 1. Καθότι η προεκτεθείσα αδυναμία πληρωμής στην πράξη σημαίνει έλλειψη ρευστότητας του οφειλέτη, η μεταβίβαση ενός ακινήτου εκ των πραγμάτων μειώνει την ήδη ελαττωμένη ικανότητα διευθέτησης χρεών. Σε μια τέτοια κίνηση δεν είναι όμως πάντα δυνατό να καταφάσκειται δόλος του οφειλέτη.

Οι παράγοντες που ερευνώνται από τη νομολογία σε τέτοιες περιπτώσεις ποικίλλουν. Αρχικά, ερευνάται η ίδια η δυνατότητα ρευστοποίησης του μεταβιβασθέντος ακινήτου. Εν συνεχεία, συνυπολογίζεται ο τρόπος κατά τον οποίο μια τέτοια μεταβίβαση επηρεάζει την εξυπηρέτηση των χρεών του οφειλέτη, γεγονός που αποτιμάται σε συνάρτηση με τη λοιπή

"θα ήταν επικίνδυνη μια γενίκευση της κρίσης πως όποιος λάμβανε δάνεια κατά την εποχή που προηγήθηκε της οικονομικής κρίσης, ενεργούσε με έστω και ενδεχόμενο δόλο."

περιουσία του. Αλλά και η ίδια η εμπορική αξία του μεταβιβασθέντος ακινήτου παίζει σημαντικό ρόλο, καθότι ως περιουσιακό στοιχείο εκτιμάται σε σχέση με το συνολικό ύψος των χρεών. Λ.χ. η μεταβίβαση ενός ακινήτου μεγάλης ή υπολογίσιμης εμπορικής αξίας κρίνεται πως θα μπορούσε να συμβάλλει στην εξυπηρέτηση των χρεών. Σε κάθε περίπτωση όμως πρέπει να ερευνάται και η σύνδεση της πρόθεσης του μεταβιβάζοντος οφειλέτη με το αποτέλεσμα της συνακόλουθης έλλειψης ρευστοποιήσιμων πόρων, καθώς και η συμπεριφορά του ίδιου του οφειλέτη μετά τη μεταβίβαση, δηλαδή εάν συμπίπτει χρονικά με τη διακοπή της εξυπηρέτησης των χρεών του⁽⁴²⁾. Στην πράξη πάντως, η ίδια η μεταβίβαση αποτελεί συνήθως «τεκμήριο» δολιότητας του οφειλέτη, χωρίς να ερευνάται πράγματι η άμεση ή έμμεση επίδραση της μεταβίβασης στη δυνατότητα του οφειλέτη να ανταποκριθεί στα χρέη του ή αν ο οφειλέτης αποσκοπούσε σε αυτό ή αν έστω το αποδέχθηκε. Δηλαδή, το ζήτημα της δολιότητας συνδέεται με τη ρύθμιση του ΑΚ περί καταδολιευτικής απαλλοτρίωσης, όταν η μεταβίβαση έχει γίνει μετά την ανάληψη των χρεών, πριν την περιέλευση σε αδυναμία πληρωμών και εντός της τριετίας πριν την κατάθεση της αίτησης του άρθρου 4 §2⁽⁴³⁾. Ακόμα όμως και όταν δε συντρέχουν τα ανωτέρω στοιχεία, η αίτηση υπαγωγής από οφειλέτη που έχει μεταβιβάσει προηγούμενως εμπράγματο δικαίωμα του επί ακινήτου, ο οποίος σε κάθε περίπτωση γνωρίζει την οικονομική του κατάσταση και τις υποχρεώσεις του, μπορεί να κριθεί και στα πλαίσια της ΑΚ 281, ως αντίθετη στην καλή πίστη και τα συναλλακτικά ήθη, και δεν επιτρέπεται ο οφειλέτης να ενταχθεί στη ρύθμιση⁽⁴⁴⁾. Ωστόσο υπάρχει και η άποψη πως η απόρριψη σε αυτές τις περιπτώσεις θα έπρεπε να θεμελιώνεται στην παραβίαση της υποχρέωσης ειλικρινούς δήλωσης του οφειλέτη βάσει του άρθρου 10⁽⁴⁵⁾. Εξάλλου, ο χαρακτήρας της αιτίας της μεταβίβασης ως χαριστικής και όχι επαχθούς,

όχι απλά δεν αίρει τη δολιότητα, αλλά κατά κανόνα συνιστά μια πολύ ισχυρή ένδειξη της ύπαρξης της⁽⁴⁶⁾ καθώς ακόμα και στην περίπτωση μεταβίβασης λόγω γονικής παροχής κρίνεται ότι η ηθική υποχρέωση του γονέα έναντι των τέκνων του έπεται της υποχρέωσης του έναντι των δανειστών του⁽⁴⁷⁾.

Αν όμως ο οφειλέτης φροντίσει να ανατρέψει τις οικονομικές συνέπειες μίας μεταβίβασης ή διαθέσει το αντάλλαγμα αυτής προς εξυπηρέτηση των υποχρεώσεων του, τότε αίρεται και το στοιχείο της δολιότητας⁽⁴⁸⁾, εκτός και αν στην τελευταία περίπτωση προβεί κακόπιστα σε επιλεκτική ικανοποίηση κάποιων πιστωτών⁽⁴⁹⁾. Εξάλλου δεν πρέπει να κρίνεται κάθε αποξένωση και ως ένδειξη δολιότητας, ειδικά αν δεν πληροί τις προϋποθέσεις εκποίησης του αρ. 9 §1⁽⁵⁰⁾.

Αντιθέτως, σύμφωνα με την κρατούσα στη νομολογία άποψη, δεν καταφάσκειται δόλος του οφειλέτη στην περίπτωση ανακυκλούμενης χρηματοδότησης του με την ανάληψη νέων δανείων προς εξόφληση παλαιότερων⁽⁵¹⁾. Η παρά την αναχρηματοδότηση περιέλευση σε κατάσταση αδυναμίας πληρωμών δεν πρέπει να ταυτίζεται με την εκ των προτέρων γνώση του οφειλέτη, καθότι ο τελευταίος δεν έχει ούτε τα μέσα, ούτε την εμπειρία της τράπεζας-πιστωτή να αναγνωρίσει τη μη δυνατότητα ανταπόκρισης του⁽⁵²⁾. Μάλιστα, ακριβώς επειδή τα πιστωτικά ιδρύματα διαθέτουν πληθώρα πόρων και μηχανισμών και τη συνακόλουθη δυνατότητα και υποχρέωση⁽⁵³⁾ να αξιολογήσουν την πιστοληπτική ικανότητα του οφειλέτη, στις περιπτώσεις αυτές μπορούν να κριθούν ως συνυπαίτια ή αποκλειστικά υπαίτια βάσει της ΑΚ 300. Εξάλλου, σε κάθε περίπτωση, αν ο ίδιος ο οφειλέτης ήταν σε θέση να διακρίνει την επιγενόμενη αδυναμία ανταπόκρισης, στην ίδια θέση - αν όχι σε καλύτερη - θα ήταν και το πιστωτικό ίδρυμα. Επιπροσθέτως, το επιλήψιμο της συμπεριφοράς του πιστωτικού ιδρύματος ενισχύεται από την αρχή της ελευθερίας των συμβάσεων (ΑΚ 361) και την ύπαρξη της δυνατότητας του να μην καταρτισθεί καν

"δεν καταφάσκειται δόλος του οφειλέτη στην περίπτωση ανακυκλούμενης χρηματοδότησης του με την ανάληψη νέων δανείων προς εξόφληση παλαιότερων"

σύμβαση (ΑΚ 185). Επομένως, η μόνη περίπτωση να κριθεί αποκλειστικά υπαίτιος ο οφειλέτης είναι αυτή κατά την οποία απέκρυψε ή αλλοίωσε πραγματικά περιστατικά από την τράπεζα, με απώτερο σκοπό την παραπλάνηση αυτής ως προς την ικανότητα ανταπόκρισης του⁽⁵⁴⁾.

Ομοίως, δεν κρίνεται ως δόλια η εκ μέρους του οφειλέτη μη αύξηση των εισοδημάτων του ή η παράλειψη εύρεσης εργασίας, καθότι δεν υπάρχει καμία σχετική νομική υποχρέωση. Η αναζήτηση εργασίας αναφέρεται στο αρ. 8 §3, όπου κατά μία άποψη⁽⁵⁵⁾ εισάγεται μία ατελής ενοχή, καθότι δεν προβλέπονται συγκεκριμένες συνέπειες στην περίπτωση παραβίασης της. Βάσει αυτού, ο οφειλέτης οφείλει κατά τη διάρκεια της περιόδου ρύθμισης να καταβάλλει προσπάθειες για την εύρεση κατάλληλης εργασίας. Εξαιτίας της απουσίας της δυνατότητας εξαναγκασμού ή μη συμμόρφωση του οφειλέτη δε δημιουργεί αγωγή αξίωση του πιστωτή ούτε συγκεκριμένη υποχρέωση του οφειλέτη. Συνεκτιμάται, όμως, μαζί με την παραβίαση της υποχρέωσης ειλικρίνειας του αρ. 10, στην περίπτωση υποβολής αίτησης για τροποποίηση της ρύθμισης είτε από τον οφειλέτη, είτε από τον πιστωτή και μπορεί να οδηγήσει σε έκπτωση από τη διαδικασία⁽⁵⁶⁾.

Σε κάθε περίπτωση η δολιότητα δεν μπορεί να ερευνηθεί αυτεπαγγέλτως από το δικαστήριο και ο ισχυρισμός αυτός πρέπει να προβάλλεται από τον πιστωτή και να συνοδεύεται από τα στοιχεία εκείνα που οδηγούν στο σχηματισμό της αντίστοιχης πεποίθησης με βεβαιότητα (αρ. 1 § 1 εδ. β'), ειδάλλως απορρίπτεται⁽⁵⁷⁾. Επειδή στην περίπτωση που υπάρχουν παραπάνω του ενός πιστωτές τελούν μεταξύ τους σε σχέση αναγκαστικής ομοδικίας (ΚΠολΔ 76), αρκεί η προβολή του ισχυρισμού από έναν και μόνο πιστωτή.

II. Μη υπαγόμενες στο νόμο οφειλές

A. Οφειλές που έχουν αναληφθεί το

τελευταίο έτος πριν από την υποβολή αιτήσεως

Στο αρ. 1 § 2 περ. α' προβλέπεται το απώτατο χρονικό σημείο γέννησης των υπό ρύθμιση οφειλών. Ειδικότερα στο νόμο ορίζεται πως: «Δεν επιτρέπεται η ρύθμιση οφειλών οι οποίες έχουν αναληφθεί το τελευταίο έτος πριν την υποβολή της αίτησης για την έναρξη της διαδικασίας της § 1 του αρ. 4». Ο υπολογισμός του έτους προκύπτει από την ημέρα υποβολής της αίτησης στο ειρηνοδικείο, χωρίς όμως αυτή μαζί με την ημέρα ανάληψης της οφειλής να συνυπολογίζονται⁽⁵⁸⁾. Σκοπός του νόμου⁽⁵⁹⁾ είναι η αποφυγή της εκμετάλλευσης από πλευράς του οφειλέτη των ευνοϊκών αυτών ρυθμίσεων. Έτσι γίνεται δεκτό⁽⁶⁰⁾ πως η ρύθμιση ενός τέτοιου χρέους δεν είναι δυνατή. Σημαντικό στοιχείο για τη μη υπαγωγή στο νόμο, μαζί με την προαναλυθείσα έννοια του χρόνου, είναι αυτό της «ανάληψης». Η έννοια αυτή περιλαμβάνει κάθε ληξιπρόθεσμη οφειλή που έχει αναληφθεί με τη βούληση του οφειλέτη, δηλαδή με δικαιοπραξία⁽⁶¹⁾. Το σημαντικό στοιχείο εδώ είναι η δικαιοπρακτική βούληση του οφειλέτη. Όταν αυτή δεν υπάρχει (π.χ. αδικοπραξία, αδικαιολόγητους πλουτισμός κτλ.) οι οφειλές καταλαμβάνονται από τη ρύθμιση του νόμου έστω και εάν δημιουργήθηκαν κατά τη διάρκεια του έτους. Ζήτημα γεννάται για τη ρύθμιση οφειλών από πιστωτικές κάρτες. Οι οφειλές από πιστωτικές κάρτες δημιουργούν μία τριγωνική σχέση με πολλές ιδιαιτερότητες. Αρχικά, ο κάτοχος είναι συναλλασσόμενος με την επιχείρηση και οφειλέτης του πιστωτικού ιδρύματος, το πιστωτικό ίδρυμα πληρωτής του χρέους του κατόχου και ταυτόχρονα δανειστής του, ενώ τέλος, ως τρίτο μέρος, συναντάμε την επιχείρηση την απαίτηση της οποίας εξοφλεί ο δανειστής του κατόχου, δηλαδή το πιστωτικό ίδρυμα (αντί του κατόχου).

Όπως εύκολα κανείς αντιλαμβάνεται, η προβληματική που ανακύπτει είναι ο κρίσιμος χρόνος για την υπαγωγή στη ρύθμιση του νόμου. Ειδικότερα, τίθεται το ερώτημα αν

"Οι οφειλές από πιστωτικές κάρτες δημιουργούν μία τριγωνική σχέση με πολλές ιδιαιτερότητες."

κρίσιμος χρόνος είναι αυτός της σύναψης της σύμβασης ή αυτός ενεργοποίησης της πιστωτικής κάρτας. Κατά την άποψη που φαίνεται πειστικότερη⁽⁶²⁾, με τη σύναψη της σύμβασης ο κάτοχος δεν αναλαμβάνει χρηματική οφειλή προς το πιστωτικό ίδρυμα όπως γίνεται στη περίπτωση δανείου. Σημασία λοιπόν για την εφαρμογή του όσων αναφέρονται στο αρ. 1 § 2 έχει ο χρόνος συναλλαγής με την πιστωτική κάρτα. Αν επί παραδείγματι έγινε συναλλαγή μέσα στο τελευταίο έτος, τότε η συναλλαγή αυτή εξαιρείται από την εφαρμογή του νόμου, ακόμη και εάν η σύμβαση για χορήγησή της υπεγράφη σε χρόνο προγενέστερο του έτους.

Μία ακόμη προβληματική που πρέπει να εξετασθεί στο πλαίσιο της προβληματικής του χρόνου είναι οι συμβατικές ρυθμίσεις παλαιών οφειλών. Πιο συγκεκριμένα, πρέπει να ερευνηθεί αν θεωρούνται αναλήψεις οφειλών, και άρα εξαιρούνται από το πεδίο εφαρμογής του ν. 3869/2010, οφειλές για τις οποίες έχουν γίνει πράξεις ρυθμίσεως ή μεταφοράς παλαιών χρεών, κατά τη συνήθη τακτική πιστωτικών ιδρυμάτων (π.χ. σύναψη νέας δανειακής σύμβασης για ρύθμιση παλαιάς, μεταφορά υπολοίπου πιστωτικών καρτών σε άλλο πιστωτικό ίδρυμα, μεταφορά δανείου από ένα πιστωτικό ίδρυμα σε άλλο κτλ.), στο τελευταίο έτος πριν από την υποβολή της αιτήσεως.

Στην προαναφερθείσα περίπτωση επικρατεί διχογνωμία. Η πρώτη άποψη⁽⁶³⁾ θέλει να λαμβάνεται υπόψη ο χρόνος δημιουργίας των παλαιών οφειλών και όχι ο χρόνος ρυθμίσεως τους με άμεσο αποτέλεσμα να αποκλείεται η εφαρμογή της παραγράφου 2 του άρθρου 1. και να υπάγεται κανονικά στη ρύθμιση χρεών του νόμου. Κατά μία δεύτερη άποψη σκόπιμο είναι να εξετάζεται η βούληση των μερών. Αν προκύπτει ρητά ότι τα μέρη θέλησαν την ανάληψη νέας οφειλής τότε εφαρμόζεται η εξαίρεση της παραγράφου 2. Αν όχι τότε αυτή δεν εφαρμόζεται. Εάν εξετάσουμε ratio legis του νόμου η άποψη αυτή δεν κρίνεται πειστική. Η εξαίρεση της δεύτερης παραγράφου του

άρθρου 1 προβλέφθηκε αφενός για να αποκλεισθεί κάθε δυνατότητα συμπαίγνιας του οφειλέτη με τους πιστωτές της «τελευταίας στιγμής» και αφετέρου για να δοθεί δικαίως προβάδισμα στην ικανοποίηση των πλέον παλαιών απαιτήσεων⁽⁶⁴⁾. Εξάλλου, επί της ουσίας οι οφειλές είναι παλαιές και ο οφειλέτης «δεν εκμεταλλεύεται» κάποια ευκαιρία. Επίσης, αν υιοθετηθεί η άποψη αυτή, ευνοείται ο δανειστής ο οποίος αναμφίβολα θα θελήσει να την αξιοποιήσει, υποχρεώνοντας τον οφειλέτη να δεχθεί την οφειλή ως νέα και άρα μη υπαγόμενη στη ρύθμιση του Ν. 3869/2010.

Β. Οφειλές από αδικοπραξία που διαπράχθηκε με δόλο

Στο αρ. 1 § 2 περ. β' γίνεται μνεία για εξαίρεση οφειλών από αδικοπραξία, με τη συνδρομή του στοιχείου το δόλου⁽⁶⁵⁾. Το ζήτημα που ανακύπτει είναι η δύσκολη εξαρχής διαπίστωση της ύπαρξης δόλου που θα οδηγήσει στον αποκλεισμό της ρύθμισης. Το βάρος της απόδειξης του δόλου φέρει ο πιστωτής. Ως προς την έννοια του δόλου ισχύουν mutatis mutandis όσα αναφέρθηκαν προηγουμένως⁽⁶⁶⁾ και γίνεται ορθά δεκτό ότι και στην περίπτωση αυτή συγκαταλέγεται τόσο ο άμεσος, όσο και ο ενδεχόμενος δόλος⁽⁶⁷⁾.

Στη συνέχεια, ερμηνεύοντας το γράμμα της διατάξεως προκύπτει ότι δεν είναι απαραίτητο δράστης της αδικοπραξίας να είναι ο ίδιος ο οφειλέτης, όπως π.χ. μπορεί να συμβαίνει σε περίπτωση εφαρμογής της ΑΚ 922⁽⁶⁸⁾.

Μία προβληματική που τίθεται υπό το αρ.1 § 2 περ. β' είναι η περίπτωση της συρροής δικαιοπρακτικής και αδικοπρακτικής ευθύνης. Ένα από τα περισσότερα συχνά εμφανιζόμενα στην πράξη παραδείγματα είναι αυτό της ακόλυπτης επιταγής. Όπως είναι γνωστό, η έκδοση ακόλυπτης επιταγής συνιστά και ποινικό αδίκημα κατά το αρ. 79 Ν. 5960/1933, ενώ στο αρ. 79 § 5 προβλέπεται και δυνατότητα του εξ αναγωγής υποχρέου που εξόφλησε την επιταγή να ζητήσει αποζημίωση κατά τις ΑΚ 914 επ. Στην υπό ανάλυση

"Αν επί παραδείγματι έγινε συναλλαγή μέσα στο τελευταίο έτος, τότε η συναλλαγή αυτή εξαιρείται από την εφαρμογή του νόμου, ακόμη και εάν η σύμβαση για χορήγησή της υπεγράφη σε χρόνο προγενέστερο του έτους."

περίπτωση της ακάλυπτης επιταγής, υποστηρίζεται ότι θα πρέπει να εξετασθεί αν το χρέος στηρίζεται στην αδικοπρακτική ευθύνη ή στη δικαιοπρακτική⁽⁶⁹⁾. Έτσι, στην μεν πρώτη περίπτωση εφαρμόζεται η § 2 του αρ. 1. ενώ στη δε δεύτερη περίπτωση, η ρύθμιση δεν περικαλύπτεται από την «ομπρέλα» του νόμου και επομένως η § 2 του αρ. 1 δεν βρίσκει εφαρμογή⁽⁷⁰⁾.

Όπως και στην προαναλυθείσα περίπτωση α' του αρ.1 § 2, το βάρος της απόδειξης της συνδρομής των προϋποθέσεων εφαρμογής του νόμου φέρει ο πιστωτής. Σημαντικό στοιχείο είναι η βούληση (ή μη) του πιστωτή να αποδείξει το στοιχείο του δόλου. Αν όμως ο δόλος προκύπτει από λ.χ προηγούμενη δικαστική απόφαση τότε δεν απαιτείται απόδειξη και ο οφειλέτης εξαιρείται από την υπαγωγή στη ρύθμιση του νόμου.

Γ. Οφειλές προς το δημόσιο και Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου

Συμπληρωματικά στην ως άνω περίπτωση β' του αρ.1 § 2 αναφέρεται η εξαίρεση της ρύθμισης των οφειλών που προέρχονται από διοικητικά πρόστιμα, από χρηματικές ποινές, οφειλές από φόρους και τέλη ΝΠΔΔ και τέλος από οφειλές σε Οργανισμούς Κοινωνικής Ασφαλίσεως.

Αρχικά, η πρώτη εξαίρετέα από την εφαρμογή του νόμου κατηγορία είναι αυτή των διοικητικών προστίμων. Η έννοια αυτή περιλαμβάνει παραβάσεις τελωνειακής ή φορολογικής νομοθεσίας, παραβάσεις του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας⁽⁷¹⁾ ή πρόστιμα επιβαλλόμενα κατά την πειθαρχική διαδικασία. Δεύτερη εξαίρεση από τη διαδικασία ρύθμισης των οφειλών είναι οι χρηματικές ποινές. Συνήθως οι ποινές αυτές επιβάλλονται από τα ποινικά δικαστήρια λόγω διαπράξεως εκ μέρους του κατηγορουμένου ποινικής παράβασης είτε πταισματικού είτε πλημμεληματικού ή και ακόμη κακουργηματικού χαρακτήρα, κατά την έννοια των διατάξεων του Ποινικού Κώδικα ή κάποιου

ειδικού Ποινικού Νόμου. Συνήθως δανειστής των παραπάνω απαιτήσεων είναι το Δημόσιο. Επιπλέον, κατά την έννοια της διάταξης περιλαμβάνονται οι οφειλές που προκύπτουν από την μετατροπή περιοριστικών της ελευθερίας ποινών κατά την έννοια των ΠΚ 82 επ. αλλά και της ΠΚ 57. Τέλος, κατά μία άποψη, στην κατηγορία αυτή, περιλαμβάνονται και οφειλές από κατάπτωση ποινικής ρήτηρας σε συμβάσεις με το Δημόσιο⁽⁷²⁾.

Επιπλέον, στην κατηγορία των εξαιρέσεων αυτών υπάγονται χρέη που προέκυψαν από φόρους και τέλη προς το δημόσιο και τους Ο.Τ.Α (Α' και Β' βαθμού) όπως και τα τέλη προς τα Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου. Μια τέταρτη κατηγορία εξαίρεσης ρύθμισης οφειλών από το νόμο είναι οι οφειλές που προκύπτουν από εισφορές σε οργανισμούς κοινωνικής ασφαλίσεως όπως αυτές στο Ι.Κ.Α, Τ.Ε.Β.Ε κ.ά.

Ένα ζήτημα που πρέπει να αποσαφηνιστεί είναι ότι δεν υπάγονται στην εξαίρεση ρύθμισης της περ. β' του αρ. 1 § 2 οφειλές από άλλη αιτία. Τέτοιες μπορεί να είναι οι οφειλές μισθωμάτων για χώρους που μίσθωσε ο αιτών από το Δημόσιο ή οφειλές από δάνεια που χορηγήθηκαν από το δημόσιο ή με εγγύηση αυτού⁽⁷³⁾. Οι πιθανές εξαιρέσεις των παραπάνω κατηγοριών δεν θα ήταν συμβατές με το σκοπό του νόμου και θα απέκλειαν από την ρύθμισή του ειδικές κατηγορίες που πρέπει να δικαιούνται τη ρύθμιση (π.χ δάνεια πυρόπληκτων ή παλιννοστούντων)⁽⁷⁴⁾.

Δ.Οφειλές για δάνεια χορηγηθέντα από φορείς κοινωνικής ασφάλισης

Η εξαίρεση αυτή προστέθηκε με την αναθεώρηση του Ν.3869/2010 με το Ν. 4019/2011 (περίπτωση γ' αρ.1 § 2). Το ζήτημα που προέκυψε στην περίπτωση αυτή είναι το κατά πόσο υπάγονται ή όχι στις ρυθμίσεις του νόμου οι οφειλές για τα δάνεια που χορηγήθηκαν από τον Οργανισμό Εργατικής Κατοικίας αλλά και από το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων.

"αναφέρεται η εξαίρεση της ρύθμισης των οφειλών που προέρχονται από διοικητικά πρόστιμα, από χρηματικές ποινές, οφειλές από φόρους και τέλη ΝΠΔΔ και τέλος από οφειλές σε Οργανισμούς Κοινωνικής Ασφαλίσεως"

Αναφορικά με τα δάνεια που χορηγήθηκαν από τον Οργανισμό Εργατικής Κατοικίας, υποστηρίζεται η θέση που θέλει οι συναλλακτικές σχέσεις των ΝΠΔΔ όπως ο ΟΕΚ, στα πλαίσια του κρατικού προγράμματος στεγαστικής πολιτικής με τους δανειοδοτούμενους, να έχουν συμβατικό χαρακτήρα και αν ακόμη ισχύουν ειδικές ρυθμίσεις που έχουν θεσπιστεί με νομοθετικές διατάξεις. Μια τέτοια ρύθμιση είναι αυτή της εγγύησης και επιδότησης του επιτοκίου από του Ελληνικό Δημόσιο, η οποία δεν μεταβάλλει το συμβατικό χαρακτήρα της σχέσης. Ως τέτοιο ίδρυμα εν τοις πράγμασι λειτουργεί κατά τη χορήγηση των στεγαστικών δανείων και ο ΟΕΚ. Επομένως, κατά κρατούσα γνώμη, ορθά οι απαιτήσεις του ΟΕΚ και ήδη ΟΑΕΔ εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του νόμου⁽⁷⁵⁾.

Το ίδιο συμβαίνει και με τα ρύθμιση οφειλών προς τον ΟΑΕΔ. Στην εν λόγω περίπτωση, η νομολογία των δικαστηρίων μας δέχεται πως δεν επιτρέπεται η ρύθμιση των οφειλών αυτών, υπάγοντας έτσι τις οφειλές προς τον ΟΑΕΔ στα πλαίσια του αρ. 1 § 2 περ. γ' ⁽⁷⁶⁾.

Αναφορικά τέλος με τα χρέη προς το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων, υπήρχε η αμφισβήτηση αν στις εξαιρέσεις του αρ.1 § 2 περ γ. υπάγονται οι εν λόγω οφειλές. Κατά μία μερίδα θεωρητικών αλλά και νομολογίας⁽⁷⁷⁾ υποστηρίζεται πως οι διατάξεις του νόμου εφαρμόζονται και για τις οφειλές εκ δανείων προς το ΤΠΔ. Η άποψη αυτή στηρίζεται στη θέση που θέλει ο νόμος να μην έχει καμία επιφύλαξη μη ισχύος του σε άλλες περιπτώσεις πλην όσων αναφέρονται ρητά. Ακόμη και ο ειδικός τρόπος αποπληρωμής τους (εκχώρηση ποσοστού από τον μισθό ή τη σύνταξη κ.ά.) δεν παρέχει κανένα στήριγμα περί μη εφαρμογής του νόμου επί των δανείων αυτών.

Ορθότερη όμως είναι η άποψη που ασπάζεται η μεγαλύτερη μερίδα θεωρητικών⁽⁷⁸⁾ αλλά και της νομολογίας⁽⁷⁹⁾ που θέλει τις οφειλές αυτές να μην υπάγονται στην εξαίρεση του νόμου. Χαρακτηριστικό παράδειγμα που εδραιώνει

την πεποίθηση ότι οι οφειλές από δάνεια του ΤΠΔ πρέπει να υπάγονται στη ρύθμιση του ν.3896/2010, είναι η ΕιρΕριν 1/2012⁽⁸⁰⁾. Η απόφαση αυτή αναφέρει ειδικότερα : «Ο ισχυρισμός του μετέχοντος Τ.Π.Δ ότι δεν περιλαμβάνονται στη ρύθμιση αυτή οι σχετικές οφειλές του αιτούντος προς αυτό είναι απορριπτέος καθότι από τις κείμενες διατάξεις δεν προκύπτει η εξαίρεση των εν λόγω οφειλών, αφού δεν συμπεριλαμβάνεται στις προβλεπόμενες εξαιρέσεις του άρθρου 1 §2 του ν.3869/2010 και επομένως εφ' όσον ο νομοθέτης ήθελε να μη υπαγάγει στην προκείμενη ρύθμιση αυτές τις οφειλές θα το έπραττε, όπως έπραξε με την επελθούσα τροποποίηση του εν λόγω νόμου, με το Ν.4019/2011 (ΦΕΚ Α216/30-9-2011) όπου προβλέφθηκε εξαίρεση από την παρούσα ρύθμιση των χορηγημένων δανείων σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 15 και 16 του Ν.3586/1987[.].».

III. Άπαξ απαλλαγή

Στο αρ. 1 § 3 ορίζεται πως «απαλλαγή του οφειλέτη από τα χρέη του, σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος νόμου, μπορεί να γίνει μόνο μία φορά». Με τη διάταξη αυτή μπορεί να διαπιστωθεί για ακόμα μια φορά πως σκοπός του νόμου είναι να προσφέρει βοήθεια στα πρόσωπα που περιήλθαν ανυπαίτια σε κατάσταση αδυναμίας πληρωμών και όχι να αποτελέσει μέσο για περιορισμό των χρεών τους.

Από τη διατύπωση καθίσταται σαφές πως ο περιορισμός αφορά μόνο την απαλλαγή από τα χρέη και όχι την αίτηση προς επίτευξη αυτής. Καθότι μάλιστα η διάταξη αναφέρεται μόνο στην απαλλαγή, δεν συμπεριλαμβάνονται στην απαγόρευση ο εξωδικαστικός συμβιβασμός ούτε η συμβιβαστική επίλυση της διαφοράς του αρ. 7, διότι στην τελευταία αναφέρεται ρητώς στην § 2 εδ. β' πως σε περίπτωση επίτευξης της η αίτηση για την απαλλαγή θεωρείται αυτοδικαίως ανακληθείσα. Επιπροσθέτως, δεν νοείται ως απαλλαγή η κήρυξη του οφειλέτη ως

"σκοπός του νόμου είναι να προσφέρει βοήθεια στα πρόσωπα που περιήλθαν ανυπαίτια σε κατάσταση αδυναμίας πληρωμών και όχι να αποτελέσει μέσο για περιορισμό των χρεών τους"

έκπιπτου λόγω παραβίασης του καθήκοντος ειλικρίνειας του αρ. 10.

Βάσει των προεικτεθέντων καθίσταται σαφές πως, καθότι δεν προβλέπεται από το νόμο κάποιος περιορισμός, ο εκάστοτε οφειλέτης δύναται να υποβάλλει περισσότερες των μία αιτήσεων προς επίτευξη της απαλλαγής, εφόσον βέβαια δεν έχει εκδοθεί ήδη απόφαση για την απαλλαγή του. Ωστόσο, εφόσον υποβληθεί δεύτερη αίτηση χωρίς να έχει καταργηθεί στο μεταξύ η δίκη για την πρώτη, κατά τις ΚΠολΔ 222 § 2 και 741, η δίκη για τη δεύτερη αίτηση θα πρέπει να ανασταλεί μέχρι την περάτωση της πρώτης. Χρονικός περιορισμός εκ του νόμου τίθεται μόνο με το άρθρο 8 § 1 εδ. δ' στην περίπτωση υποβολής νέας αίτησης μετά την απόρριψη άλλης πριν την πάροδο ενός έτους από την τελευταία.

Προς διευκόλυνση της διάταξης αυτής προβλέφθηκε με το άρθρο 13 η τήρηση Αρχείου Αιτήσεων σε κάθε Ειρηνοδικείο και Γενικού Αρχείου στο Ειρηνοδικείο Αθηνών. Καθίσταται έτσι δυνατή η πληροφόρηση του εκάστοτε αρμόδιου Ειρηνοδικείου για προηγούμενη χορήγηση απαλλαγής, όπως και για την ύπαρξη άλλη εκκρεμής αίτησης από τον ίδιο οφειλέτη.

· · · · ·

Σημειώσεις

1. Όπου γίνεται αναφορά σε διατάξεις χωρίς αναφορά του νόμου, νοείται ο ν. 3869/2010.
2. Σπυριδάκης - Γεωργιακάκη, Ρύθμιση οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων-ν.3869/2010 (2014), γ' έκδοση, σελ.63
3. Ψυχομάνης, Ρύθμιση οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων-Μη εμπόρων (2014), σ.4.
4. Βενιέρης – Κατσάς, Εφαρμογή του Ν 3869/2010 για τα υπερχρεωμένα φυσικά πρόσωπα (2011), σ. 38.
5. ΕιρΘεσσαλ 1735/2014, ΝΟΜΟΣ.
6. Βενιέρης – Κατσάς, Εφαρμογή του Ν 3869/2010, σ. 37.
7. ΕιρΙεραπ 35/3013, ΝΟΜΟΣ.
8. Περάκης - Ρόκας, Εισαγωγή στο Εμπορικό Δίκαιο (2011), σ.147.
9. Περάκης - Ρόκας, Εισαγωγή στο Εμπορικό Δίκαιο, σ. 143.
10. Βλ. έτσι ΕιρΑιγιαλ 80/2014· ΕιρΑμαλιαδ 83/2014· ΕιρΠαμισου 87/2014· ΕιρΠατρ 59/2013, ΝΟΜΟΣ.
11. Περάκης - Ρόκας, Εισαγωγή στο Εμπορικό Δίκαιο, σ. 106.
12. Περάκης - Ρόκας, Εισαγωγή στο Εμπορικό Δίκαιο (2011), σ. 148.
13. Βλ. σχετ. Βενιέρη – Κατσά, Εφαρμογή του Ν 3869/2010, σ. 79-80.
14. ΕιρΑμαλιαδ 83/2014, ΕιρΑγιας 3/3013 ΝΟΜΟΣ.
15. ΕιρΚαλυμν 4/2013, ΝΟΜΟΣ, όπου η αιτούσα δεν ήταν έμπορος κατά το χρόνο υποβολής της αίτησης αλλά τα χρέη είχαν δημιουργηθεί κατά τη διάρκεια άσκησης εμπορίας· ΕιρΚαλυμν 5/2013· ΕιρΧαν 101/2013 ΝΟΜΟΣ.
16. Βλ. σχετ. Βενιέρη – Κατσά, Εφαρμογή του Ν 3869/2010, σ. 77-78.
17. Γαλανοπούλου-Μητροπούλου, Υπερχρεωμένα νοικοκυριά: Νομική αντιμετώπιση (2014) σ. 25.
18. Κρητικός, Ρύθμιση των οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων με βάση τον Ν.3869/2010, όπως ισχύει μετά τις επελεθούσες νομοθετικές μεταβολές (2012), σ. 41, αρ. 16. Ομοίως ΕιρΠατρ 16/2014· ΕιρΝεμεας 38/2014· ΕιρΝεμεας 50/2014, ΝΟΜΟΣ.
19. Βλ. σχετ. Κρητικός, Ρύθμιση των οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων, σ. 42, αρ. 20.
20. Γαλανοπούλου - Μητροπούλου, Υπερχρεωμένα νοικοκυριά, σ. 29.
21. Βενιέρης – Κατσάς, Εφαρμογή του Ν 3869/2010, σ. 86.
22. ΕφΑθ 10421/1995, ΝΟΜΟΣ· ΕφΘεσ 1986/1996, ΝΟΜΟΣ· ΠΠρΑθ 1000/1993, ΝΟΜΟΣ.
23. Βενιέρης – Κατσάς, Εφαρμογή του Ν 3869/2010, σ. 85-86.
24. Βλ. έτσι ΜΠρΚιλκίς 22/2013 ΝΟΜΟΣ.
25. Γαλανοπούλου-Μητροπούλου, Υπερχρεωμένα νοικοκυριά, σ. 26-27· Βενιέρης – Κατσάς, Εφαρμογή του Ν 3869/2010, σ. 88. Βλ. έτσι ΕιρΑιγιαλ 80/2014· ΕιρΝίκαιας 87/2014· ΕιρΣικυνών 117/2014· ΕιρΔύμης 27/2013 ΝΟΜΟΣ
26. Μακρής, Κατ' άρθρο ερμηνεία του νόμου 3869/2010 (2011), σ. 26.
27. Κρητικός, Ρύθμιση των οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών σ. 45, αρ. 27· Βλ. έτσι ΕιρΧαλανδρ 39/2012 ΝΟΜΟΣ
28. Βενιέρης – Κατσάς, Εφαρμογή του Ν 3869/2010, σ. 88-89.
29. Βενιέρης – Κατσάς, Εφαρμογή του Ν 3869/2010, σ. 91.
30. Βλ. έτσι ΕιρΚαλαμ 28/2004 ΝΟΜΟΣ.
31. Βλ. έτσι ΕιρΚαλαμ 28/2004 ΝΟΜΟΣ.
32. Βλ. έτσι ΕιρΑλμωπίας 143/2013 ΝΟΜΟΣ.
33. Βενιέρης – Κατσάς, Εφαρμογή του Ν 3869/2010, σ. 93 -94.
34. Βενιέρης – Κατσάς, Εφαρμογή του Ν 3869/2010, σ. 106-107.
35. Κρητικός, Ρύθμιση των οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων, σ. 48, αρ. 35.
36. Βλ. έτσι ΕιρΠατρ 16/2014· ΕιρΜαραθ 31/2014· ΕιρΑιγιαλ 80/2014· ΕιρΑθ 470/2014 ΝΟΜΟΣ.
37. ΕιρΑθ 1338/2012· ΕιρΑθ 274/2012 ΝΟΜΟΣ.
38. Α. Γ. Κρητικός, Ρύθμιση των οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων, σ. 50, αρ. 38.
39. Βλ. έτσι ΕιρΜαραθ 31/2014· ΕιρΞυλοκ 63/2014· ΕιρΝεμεας 68/2014 ΝΟΜΟΣ

40. Βλ. έτσι Κρητικός, Ρύθμιση των οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων, σ. 47, αρ. 34
41. Γαλανοπούλου-Μητροπούλου, Υπερχρεωμένα νοικοκυριά, σ. 26-27· Βενιέρης - Κατσάς, Εφαρμογή του Ν. 3869/2010, σ. 20-21.
42. Κρητικός, Ρύθμιση των οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων, σ. 58-62.
43. Βενιέρης - Κατσάς, Εφαρμογή του Ν 3869/2010, σ. 100· ΜΠρΚοζ 398/2013 όπου αξιοποιήθηκε η απόρριψη αγωγής διάρρηξης. Βλ. και ΕιρΚαλυν 4/2013· ΕιρΑθ 490/2012· ΕιρΑιτωλικού 2/2012, ΝΟΜΟΣ
44. Βενιέρης - Κατσάς, Εφαρμογή του Ν 3869/2010, σ. 98.
45. Βενιέρης - Κατσάς, Εφαρμογή του Ν 3869/2010, σ. 100.
46. Πρβλ. Ρίζο, Οι προϋποθέσεις διάρρηξης της καταδολεντικής απαλλοτρίωσης, με έμφαση στην αξίωση του δανειστή (2012), σ. 371.
47. Βλ. έτσι ΕιρΚαλυν 4/2013 ΝΟΜΟΣ.
48. Βλ. έτσι ΕιρΑθ 3/2012 ΝΟΜΟΣ. Πρβλ. και ΑΠ 928/2014, ΝΟΜΟΣ.
49. Βλ. έτσι ΕιρΕλευς 28/2012 ΝΟΜΟΣ.
50. Βενιέρης - Κατσάς, Εφαρμογή του Ν 3869/2010, σ. 99.
51. Βλ. έτσι ΕιρΠατρ 5/2012· ΕιρΤυρνάβου 15/2012 ΝΟΜΟΣ.
52. Βενιέρης - Κατσάς, Εφαρμογή του Ν 3869/2010, σ. 95.
53. Άρθρο 8 της ΚΥΑ Ζ1-699/ΦΕΚ-Β-917/2010 περί καταναλωτικής πίστης που ενσωμάτωσε την Οδηγία 2008/48/ΕΚ.
54. Βενιέρης - Κατσάς, Εφαρμογή του Ν 3869/2010, σ. 102-106. Βλ. έτσι ΕιρΠαρ 16/2014· ΕιρΑμαλιαδ 82/2014· ΕιρΑμαλιαδ 83/2014· ΕιρΑθ 470/2014· ΕιρΚορινθ 980/2014, ΝΟΜΟΣ. Αντίθετα ΕιρΙλίου 405/2014· ΕιρΦλωρ 1/2012, ΝΟΜΟΣ.
55. Βλ. έτσι Βενιέρης - Κατσάς, Εφαρμογή του Ν 3869/2010, σ. 96.
56. Βενιέρης - Κατσάς, Εφαρμογή του Ν 3869/2010, σ. 95-97.
57. Βλ. έτσι ΕιρΙερπ 35/2013, ΝΟΜΟΣ που απέρριψε λόγω αοριστίας.
58. ΜΠρωτΔραμ 336/2013· ΜΠρωτΘεσ 38/2014, ΝΟΜΟΣ.
59. Βλ. σχετικά Σπυριδάκη-Γεωργιακάκη, Ρύθμιση οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων, σ.63.
60. ΜΠρωτΚιλ 22/2013 ΝΟΜΟΣ.
61. Βλ. σχετικά Κρητικό, Ρύθμιση οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών, § 24 επ. σ.58.
62. Βλ. σχετικά Σπυριδάκη-Γεωργιακάκη, Ρύθμιση οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων, σ.66· Κρητικό, Ρύθμιση οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων § 24 επ. σελ.58· Μακρή, Κατ'άρθρο ερμηνεία, σ. 477.
63. ΕιρΑθ 81/2011· ΕιρΑθ 106/2011· ΕιρΑθ. 134/201· ΕιρΝεμέας 41/2014, ΝΟΜΟΣ.
64. Βλ. Ψυχομάνη, Ρύθμιση οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων, σ. 14.
65. Βλ. Χριστοδούλου, Η ρύθμιση των οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων σύμφωνα με τον Ν 3869/2010 - Ερμηνευτική προσέγγιση, ΔΕΕ 2011.293. Βλ. επίσης ΜονΠρωτΑθ 8340/2010, ΤΝΠ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ.
66. Βλ. Β 3.
67. Βλ. σχετικά Γαλανοπούλου-Μητροπούλου, Υπερχρεωμένα Νοικοκυριά, σ.10.
68. Βλ. Σπυριδάκη-Γεωργιακάκη, Ρύθμιση οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων, σ.69.
69. Βλ. Σπυριδάκη-Γεωργιακάκη, Ρύθμιση οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων, σ. 70.
70. ΜονΠρΚαβαλ 745/2011, ΤΠΝ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ· ΕιρΧαλ 11/2011, ΝΟΜΟΣ.
71. Βλ. ιδιαίτερα αρ. 104 ΚΟΚ.
72. Βλ. Βενιέρη - Κατσά, Εφαρμογή του Ν.3869/2010, σ. 84. Ομοίως βλ. Σπυριδάκη-Γεωργιακάκη, Ρύθμιση οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων, σ.72.
73. ΕιρΘεσ 5029/2011, ΝΟΜΟΣ.
74. ΕιρΕορδ 99/2014, ΝΟΜΟΣ.
75. ΕιρΠατρών 406/2014, ΕιρΚαβαλ 388/2012, ΕιρΑθ 144/2011 (αδημ.). Βλ. σχετικά Κρητικό, Ρύθμιση οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων, § 34 επ. σ.63.
76. ΕιρΑγρ 60/2012, ΝΟΜΟΣ.
77. ΕιρΠατρ 4/2011 ΝοΒ 2011. 1561· ΕιρΠατρ 228/2011 (αδημ.) Βλ. σχετικά Κρητικό, Ρύθμιση οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων, σελ.58 & υπ./ση.50.
78. Βλ. Κρητικό, Ρύθμιση οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων, σελ.58· Σπυριδάκη-Γεωργιακάκη, Ρύθμιση οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων, σελ.73.
79. ΕιρΕριν 1/2012· ΕιρΕλευσιν 1/2015· ΕιρΝεμέας 4/2011, ΝΟΜΟΣ. Αντίθετα έγκρινε η ΕιρΠατρ 4/2011 ΝοΒ 2011.1561.
80. Δημ. στη ΝΟΜΟΣ.